

Artykuł ukazał się w:

"Edukacja menedżerska w nowej gospodarce. Zarządzanie organizacją", pod red. A. Tubielewicza, Politechnika Gdańska, Cetniewo 2001, ss. 135-144.

PARADYGMATY¹ ROZWOJU LOKALNEGO I REGIONALNEGO

Alicja Sekuła, Politechnika Gdańska, Alicja.Sekula@zie.pg.gda.pl

Celem artykułu jest pokazanie w aspekcie teoretycznym paradygmatów rozwoju regionalnego. Autorka, precyzując pojęcie regionu, odnosi się do różnych sposobów ujmowania jego rozwoju oraz wynikających stąd konsekwencji w postaci charakterystycznych czynników, barier i narzędzi jego sterowaniem. W części praktycznej opisany został preferowany model rozwoju dla Polski przedstawiony w dokumencie „Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego Polski w latach 200-2006”.

1. WSTĘP

W ostatnich latach w wielu krajach zaobserwować można renesans problematyki regionalnej. Zwrot w kierunku myślenia regionalnego wiąże się z kryzysem lat siedemdziesiątych, który dotknął gospodarki krajów wysoko rozwiniętych i objawił się: osłabieniem tempa wzrostu gospodarczego, zwiększonym bezrobociem, przyspieszeniem procesów inflacyjnych oraz wzrostem zadłużenia i stóp procentowych. Również w Polsce zaobserwować można, że rozwój regionalny kraju stał się od niedawna przedmiotem głębokich rozważań. Przesłanek zwiększonego zainteresowania szukać należy w dążeniu do zjednoczenia z Unią Europejską² (jednym z warunków członkostwa jest współpraca z organami odpowiedzialnymi za rozwój regionalny i dopasowanie do wymaganych standardów), wyzwaniach cywilizacyjnych, zmianach zasad funkcjonowania gospodarki polskiej oraz pogłębianiu stanu świadomości wspólnot lokalnych, które we własnym zakresie próbują rozwiązywać problemy dotyczące ich funkcjonowania. L. Bagdziński do głównych przyczyn wzrostu znaczenia regionalizmu oraz poczucia odrębności własnego terytorium zaliczył m.in.:

- negatywne skutki rewolucji naukowo-technicznej,
- konflikty w gospodarowaniu przestrzenią, objawiające się głównie degradacją środowiska,
- poszukiwanie nowych sposobów rozwoju społecznego,
- wykorzystywanie dodatnich cech lokalności w procesie rozwoju ekonomicznego³.

¹ W niniejszym artykule pojęcie „paradygmat” jest używane zamiennie z terminami „model” i „teoria”

² Wypowiada się na ten temat chociażby [1], ss. 149-167 lub [2], ss. 57-94.

³ Na podst. [3], s. 9.

2. REGION

Pojęcie regionu, a co za tym idzie rozwoju regionalnego stanowi przedmiot licznych kontrowersji⁴. Niemniej, używane jest często w wielu dyscyplinach nauki – jak chociażby geografii, etnografii, ekonomii, socjologii, architektury, filologii itp. Regiony w wielu krajach wyodrębnione są historycznie, narodowościowo i kulturowo. Współcześnie mówi się o „Europie Regionów”, bowiem to regiony stanowią podstawę dalszej integracji.

Najwcześniejszymi próbami regionalizacji były te, które za podstawę wydzielenia przyjmowały warunki naturalne środowiska (np. rzeźba, klimat, świat zwierzęcy, roślinność); tak wyodrębniano regiony naturalne – fizyczno-geograficzne⁵, jednak obecnie najczęściej termin ten odnosi się do terytorialnego podziału kraju. Nie istnieje jednoznaczna definicja tego terminu. Pomimo różnych cech, na które kładzie nacisk każda z przedstawionych wyżej dziedzin nauk zauważyć można wiele cech wspólnych, którymi charakteryzuje się region, szczególnie w ujęciu istotnym z punktu widzenia niniejszej pracy, czyli w ujęciu społeczno-ekonomicznym. Region:

- to układ wykazujący pewne powiązania zewnętrzne i wewnętrzne o określonych granicach, specyficznych właściwościach, odmiennych od własności obszaru otaczającego,
- pomimo wyodrębnienia z otoczenia prowadzi z nim wymianę dóbr, usług, ludności, środków pieniężnych i informacji,
- zorganizowany jest celowo, czyli powołany zostaje do określenia, wyboru, modyfikacji i realizacji celów oraz wynikających z nich zadań,
- dysponuje zasobami czynników rozwoju, które wykorzystuje w sposób pozwalający zrealizować założone wyniki, czyli cele,
- to miejsce koncentracji ludności, która dany obszar zamieszkuje, zagospodarowuje i kontroluje,
- posiada strukturę oraz, wynikający z niej, określony podział kompetencji, funkcji i pracy⁶.

Z kolei Europejska Karta Samorządu Regionalnego⁷ odnosi się do trzech kryteriów, które muszą jednocześnie zaistnieć, by można było mówić o regionie. Cechy te to:

- najwyższy szczebel podziału administracyjno-terytorialnego państwa, znajdujący się bezpośrednio poniżej szczebla rządowego,
- władza pochodząca z powszechnych politycznych wyborów reprezentująca społeczeństwo,
- przedmiot działania, który został określony mianem „spraw interesu ogólnego”, w przeciwieństwie do „spraw interesu miejscowego”, którymi zajmuje się samorząd lokalny.

⁴ Prezentację współczesnych poglądów na temat teoretycznych podstaw pojęcia regionu, regionalizacji i regionalizmu zawiera [4].

⁵ Por. [5], s. 13.

⁶ Por. [6], s. 36.

⁷ Z roku 1999, jeszcze przez Polskę nie ratyfikowana. Podano za [7], s. 4.

W takim ujęciu Polska jest przykładem klasycznego regionalizmu samorządowego, przy czym za region uznaje się województwo samorządowe.

3. MODELE ROZWOJU REGIONALNEGO

Przedstawiony poniżej przegląd modeli rozwoju regionalnego wybrany został z niezmiernie bogatej literatury przedmiotu. Autorka przedstawiła te koncepcje, które w literaturze pojawiają się najczęściej, stąd nazwać je można „klasycznymi” modelami rozwoju regionalnego. Do grupy tej należą następujące teorie:

- rozwoju spolaryzowanego,
- rozwoju zintegrowanego,
- rozwoju zrównoważonego,
- ekorozwoju,
- teoria neoklasyczna,
- postkeynesowska,
- rozwoju endogenicznego.

Poniżej przedstawiono charakterystykę każdego z modeli.

Rozwój spolaryzowany traktowany jest jako koncepcja wiążąca trzy odrębne teorie cząstkowe, jako łącząca w całość modele odzwierciedlające odrębne aspekty rozwoju regionalnego. Zawiera on w sobie teorię lokalizacji, biegunów rozwoju oraz dyfuzji innowacji. Rozwój spolaryzowany to rozwój nierównomierny, przy czym różnice nie dotyczą tylko rozpiętości w dochodach i stopie bezrobocia, ale także dysproporcji w zakresie stanu środowiska, wyposażenia w infrastrukturę, dostępie do kapitału, usług, możliwości kształcenia i doksztalcania. Procesy rozwojowe nie pojawiają się wszędzie i w tym samym czasie. „Są miejsca uprzywilejowane dostarczające korzyści komparatywnych określonych działalnościami gospodarczymi. Są to miejsca, które skutecznie konkurują z innymi o kapitały inwestorów. Źródła uprzywilejowania pewnych lokalizacji i miejscowości są różne. Nierzadko wykraczają one poza sferę gospodarki i czynników lokalizacyjnych”⁸. Impulsami wzrostu, prowadzącymi do ożywienia gospodarki w otaczającym obszarze są najczęściej (choć nie zawsze) aglomeracje lub miasta posiadające własne „jednostki napędzające”. Rozwój spolaryzowany, dając szansę wykorzystania szeroko rozumianych zasobów i predyspozycji rozwojowych, jednocześnie prowadzić może do braku wykorzystania mniej oczywistych szans rozwojowych, które do tego, by być należycie wykorzystane potrzebowałyby impulsu, zewnętrznej interwencji. Dzieje się tak dlatego, gdyż wszelka pomoc regionom biednym uważana jest w tym przypadku jako szkodliwa dla efektywności ekonomicznej i spowalniająca ogólną dynamikę rozwoju⁹.

Paradygmat rozwoju zintegrowanego, zwanego czasami integralnym, można powiązać z marshallowską koncepcją dystryktu przemysłowego, którą przypomniał i rozwinął wybitny znawca jego dzieł G. Becattini¹⁰. Określił on dystrykt przemysłowy jako

⁸ [8], ss. 24-25.

⁹ Por. [9], ss. 14-15.

¹⁰ Zob. 10, podano za [11], s. 43 i nast.

„jednostkę społeczno-terytorialną, charakteryzującą się aktywną obecnością – w danej przestrzeni geograficznej i historycznej – wspólnoty osób i populacji przedsiębiorstw, między którymi (tzn. wspólnotą lokalną a przedsiębiorstwami) istnieje doskonała osmoza. Dla dystryktów właściwy jest względnie jednolity system wartości i myślenia, będący wyrazem – opartej na zasadzie wzajemności – pewnej etyki pracy, aktywności i rodziny. Wspólny system wartości jest jednym z warunków wstępnych rozwoju i reprodukcji dystryktu, stosownie do którego (systemu wartości) rozwijają się reguły i instytucje propagujące je oraz przekazujące z pokolenia na pokolenie. Do instytucji tych należą zarówno rynek i przedsiębiorstwo, jak i rodzina, kościołów, szkoła, a także władze lokalne, organizacje polityczne, kulturalne, charytatywne, religijne, artystyczne itp. Nie oznacza to braku konfliktów interesów między różnymi członkami dystryktu, jednak zasadą jest ich podporządkowanie wyższemu, wspólnemu interesowi”¹¹.

Hipoteza rozwoju zrównoważonego, zwanego inaczej rozwojem równomiernym, podejmuje próbę sformułowania paradygmatu polityki przestrzennej państwa z uwzględnieniem zarówno kryteriów efektywnościowych, jak i społecznych aspiracji do sprawiedliwości i równości. Główny trzon koncepcji równoważenia rozwoju i przestrzennego zagospodarowania kraju „opiera się na idei stałej poprawy jakości życia lokalnych społeczeństw wspartej zrównoważonymi czynnikami o charakterze społecznym, gospodarczym i ekologicznym. Cała idea tego zapisu opiera się na założeniu o konieczności podejmowania decyzji efektywnych gospodarczo, społecznie akceptowanych i przyjaznych dla środowiska przyrodniczego. Rozwój (...) powinien się odbywać w taki sposób, aby nie naruszał żadnego z tych obszarów. Żadna decyzja nie może stwarzać zagrożenia w tym zakresie”¹². Paradygmat rozwoju równomiernego zwraca szczególną uwagę na rozwój gospodarczy, który oddziałując na wzrost zamożności społeczeństwa i podniesienie jego standardu życia wpływa pozytywnie na pozostałe sfery oraz na rozwój społeczny koncentrujący się na jak najlepszym zaspokojeniu potrzeb zbiorowych. Jednak nie wszyscy naukowcy zgadzają się z tym, że paradygmat rozwoju zrównoważonego w ogóle istnieje¹³. Twierdzą oni, iż określenie to zawiera wewnętrzną sprzeczność, gdyż istotą rozwoju jest brak równowagi, nieregularność na danym obszarze, a wyrównywanie wzajemnych dysproporcji odbywać się może tylko poprzez transfer jego efektów na inne tereny. Stąd sugerowana nazwa „paradygmat równoważenia rozwoju” na taki sposób postępowania.

Czwarty wymieniony model – ekorozwój¹⁴ związany jest z poszanowaniem walorów środowiska przyrodniczego i starannym kształtowaniem ładu przestrzennego. Jest próbą nie tylko znalezienia optymalnych relacji między człowiekiem a przyrodą, ale również poprawy jakości środowiska, gdyż na skutek opanowywania i zmieniania przyrody można zaobserwować zjawisko coraz silniejszej zależności człowieka od natury. Model ten, będący synonimem bezpiecznego rozwoju społeczno-ekonomicznego, gwarantuje przetrwanie i rozwój obecnym i przyszłym pokoleniom przez zapobieganie, minimalizację lub całkowitą eliminację zmian i szkód wywołanych działalnością człowieka. Definiowany bywa najczęściej jako model rozwoju społeczno-gospodarczego pewnego obszaru oparty na założeniach uwarunkowań przyrodniczych, przy zachowaniu

¹¹ [11], s. 45.

¹² [12], s. 66.

¹³ Por. [13], s. 13.

¹⁴ Problematykę ekorozwoju dogłębnie rozwinęto w [14].

równowagi ekologicznej¹⁵. W tej sytuacji postęp techniczny i coraz lepsze rozwiązania technologiczne powinny wpływać znacząco nie tylko na wzrost gospodarczy regionu, ale również na poprawę jakości środowiska. Ekorozwój utożsamiany bywa czasami z rozwojem zrównoważonym¹⁶, również preambuła Ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska równoważy obydwie pojęcia¹⁷. Jednak większość autorów¹⁸ nie łączy tych dwóch teorii podkreślając kwintesencję każdej z nich – rozwój zrównoważony (ang. sustainable development) to rozwój równomierny, ekorozwój (ang. ecodevelopment) to rozwój samopodtrzymujący się. Do podstawowych reguł kształtowania ekorozwoju można zaliczyć:

- kompleksowe i dynamiczne ujęcie zjawisk przyrodniczych, społecznych i gospodarczych zachodzących na danym terenie,
- interakcyjne postrzeganie rzeczywistości, w obrębie której istnieje szereg powiązań i zależności między różnymi formami użytkowania i zagospodarowania przestrzeni,
- rozważanie składników środowiska pod kątem możliwości pełnienia przez nie różnorodnych funkcji,
- ocenianie zmian środowiska z punktu widzenia wartości, przy czym główną cechą jest możliwość przyrody do zapewnienia trwałego rozwoju¹⁹.

Koncepcja neoklasyczna opiera się na stwierdzeniu, że istnieje naturalna tendencja do wyrównywania się różnic w zakresie posiadanych przez dany region czynników rozwoju na skutek ich międzyregionalnego przemieszczania się. Niwelacja różnic międzyregionalnych następuje w wyniku przenoszenia się kapitału z miejsc relatywnie tańszych, czyli słabiej rozwiniętych. Podobnie w przypadku nadwyżki siły roboczej; tańsza siła robocza migruje do miejsc, w których cena pracy jest dość wysoka, powodując w konsekwencji wygaszenie amplitud, zatem wyrównywanie poziomu rozwoju jest konsekwencją następujących mechanizmów rynkowych: rozprzestrzeniania się działalności gospodarczej do miejsc słabiej rozwiniętych i obniżaniu się płac w miejscach dotychczas wyżej rozwiniętych. Przeciwnicy tego modelu podkreślając, iż rzeczywicie bezpośrednim następstwem różnicowania w zakresie szans i warunków pozyskania pracy jest przepływ zasobów z miejsc gdzie szanse zatrudnienia są małe do miejsc, gdzie szanse zatrudnienia są większe, zwracają uwagę na krótkotrwałość pozytywnych zmian migracji, szczególnie dla rejonu odpływowego. Jest oczywiste, że migracja przyjmuje postać selektywną – ludność lepiej wykwalifikowana jest bardziej mobilna i bardziej skłonna do wyjazdów na większe odległości. Selektywna migracja wzmaga zatem w dłuższym okresie czasu przestrzenne nierówności w możliwościach gospodarczych, gdyż pogarsza strukturę podaży rynku pracy w regionach o wysokim bezrobociu, z jednoczesną poprawą w regionach o niskim poziomie. Zatem przepływ kapitału ludzkiego prowadzi z jednej strony do obniżenia ceny siły roboczej w miejscach napływowych, z drugiej zaś do pogorszenia jego jakości w miejscach odpływowych.

Zgoła odmienne podejście reprezentuje postkeynesowski paradygmat rozwoju, opierający się na popytowym modelu produkcji i zatrudnienia J.M. Keynesa²⁰. Punktem

¹⁵ Por. [15], ss. 3-17 i [16], s. 119-123.

¹⁶ Tak traktuje rozwój chociażby S. Kozłowski, por. [17], s. 33 i nast.

¹⁷ [18].

¹⁸ Ku takiemu podejściu skłania się również autorka pracy, por. także [19].

¹⁹ Por. [20], ss. 49-50.

wyjścia przy formułowaniu tej teorii była teza o dążeniu do wyrównywania się krańcowych stóp wynagradzania czynników produkcji. „Na obszarach bardziej rozwiniętych produktywność jest dużo wyższa niż na terenach o niższym poziomie rozwoju, dlatego nawet w sytuacji znacznie wyższych kosztów produkcji (...) działalność gospodarcza jest tam znacznie bardziej opłacalna niż gdzie indziej. Miejsca wysoko zagospodarowane są tak atrakcyjne, że przyciągają nowe czynniki produkcji: pracę i kapitał, 'wypłukując' je (*backwash effect*) z otoczenia”²¹. Dlatego w myśl tej teorii, ograniczony zasięg przestrzennym oddziaływania obszarów lepiej rozwiniętych powoduje pogłębianie się dysproporcji regionalnych.

Paradygmat endogenicznego rozwoju regionalnego oparty jest o wewnętrzny potencjał rozwojowy wspólnoty lokalnej, przy czym potencjał ten rozumiany jest jako wewnętrzne możliwości rozwojowe regionu zdeterminowane posiadanymi zasobami. Zatem podstawowym czynnikiem rozwoju jest aktywizacja potencjału wewnętrznego regionu, przy uwzględnieniu chociażby unikatowości położenia czy odrębności tradycji. Siły te należy rozpoznawać, umiejętnie wykorzystywać i systematycznie wzmacniać, bowiem to właśnie od sposobu ich użycia zależy rozwój społeczno-gospodarczy. Koncepcja ta, bazując na kulturze i tradycji lokalnej, nawiązuje do ujęcia J. Friedmana, C. Weavera i W.B. Stöha, gdzie „rozwój jest stymulowany tylko przez potrzeby wewnętrzne regionu, a eksport kontrolowany jest ściśle przez region (innowacje mają lokalny charakter, czynne zaangażowanie mieszkańców), inaczej określane mianem selektywnej autarkii regionalnej i regionalnej przewagi strategicznej”²².

Tabela. 1 Paradygmaty rozwoju regionalnego

Model	Charakterystyka
rozwój spolaryzowany	przestrzenie nierównomierny, pojawia się w różnym czasie i miejscu, generowany głównie przez „lokomotywy wzrostu”
rozwój zintegrowany	jednolity w całym obszarze, wynika ze wspólnie wyznawanego systemu wartości, zarówno przez instytucje jak i wspólnoty
rozwój zrównoważony	równomierny wzrost całego obszaru, koncentruje się na jak najlepszym zaspokojeniu potrzeb zbiorowych
ekorozwój	uwzględnia przede wszystkim wymagania środowiska, tak by zachować zdolność przyrody do samoregeneracji
teoria neoklasyczna	w dłuższym okresie czasu istnieje tendencja do wyrównywania poziomu rozwoju na skutek międzyregionalnego przemieszczania się czynników wzrostu
teoria postkeynesowska	dysproporcje regionalne nie ulegają zatarciu na skutek coraz bardziej dynamicznego rozwoju miejsc wysokozagospodarowanych
rozwój endogeniczny	oddolny, inspirowany i uzależniony od wewnętrznego potencjału obszaru

Źródło: opracowanie własne

²⁰ Zob. [21].

²¹ [22], s. 172.

²² [23], s. 364.

Zestawienie wszystkich przedstawionych modeli wraz z krótką charakterystyką zawiera powyższa tabela (patrz tab. 1). Pamiętać należy, że teorie te wyjaśniają rzeczywistość w sposób niepełny, gdyż jest ona bardziej skomplikowana, niżby wynikało to z wyjaśniających ją paradygmatów. Można powiedzieć, że wszystkie są trafne, jednak tylko w odniesieniu do pewnych fragmentów rzeczywistości społecznej i gospodarczej i tylko w określonym czasie, ponieważ w procesie zmian społecznych i ekonomicznych występuje wiele i z różnym nasileniem rodzajów zjawisk, na które te teorie powołują się. Jak trudne jest ujęcie wszystkich elementów, jednocześnie przy pominięciu czynników charakterystycznych tylko dla danego regionu, widać przy próbie definiowania rozwoju regionalnego. Ze względu na wspomniane wcześniej ograniczenia definicje te z reguły brzmią bardzo ogólnie.

4. NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO POLSKI W LATACH 2000-2006²³

W 1996 roku została w Polsce podjęta decyzja o programowaniu rozwoju społeczno-ekonomicznego i regionalnego zorientowanego na przyszłe członkostwo Polski w Unii Europejskiej. Decyzja ta stała się podstawą sformułowania Narodowego Planu Rozwoju na lata 2000-2006, na który składa się, jako jeden z sześciu dokumentów, Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2000-2006. Projekt ów odnosi się w kilku miejscach (np. przy formułowaniu hipotez dotyczących planowanej polityki rozwoju regionalnego, celów i priorytetów rozwoju regionalnego, a także przy uwarunkowaniach narodowej strategii rozwoju regionalnego) do preferowanych i popieranych modeli, argumentując, iż budowany model polityki rozwoju regionalnego i cechy go wyróżniające są w głównej mierze pochodną zmiany organizacji terytorialnej kraju.

Dokument wyraźnie podkreśla, że celem polityki rozwoju regionalnego w Polsce jest wykorzystanie zróżnicowanych regionalnie cech, zasobów i predyspozycji poszczególnych regionów dla efektywnego ich rozwoju, a także rozwoju kraju jako całości. Akceptując nierównomierny (spolaryzowany) rozwój strategia traktuje tendencje polaryzacyjne jako nieuchronne i w zasadzie efektywne, przynajmniej w kategoriach makroekonomicznych. Autorzy zwracają uwagę, iż trendy te mają charakter obiektywny, a ich rezultatem jest poprawa efektywności struktur regionalnych. Zgodnie z istotą tego modelu postulują wspieranie regionów najsilniejszych ekonomicznie, których rozwój można przyspieszyć relatywnie niewielkim kosztem i które w przyszłości „pociągną” za sobą inne obszary kraju, głównie przez dyfuzję nowoczesnych technologii i wzorców nowoczesnego zarządzania. Autorzy twierdzą, iż siłą napędową poprawy konkurencyjności polskiej gospodarki powinny stać się największe wielofunkcyjne aglomeracje miejskie, koncentrujące potencjał ludzki, finansowy i naukowo-techniczny. Argumentują, iż zróżnicowanie poziomu rozwoju regionów w Polsce jest obecnie podobne do zróżnicowań jaki występują w wyżej rozwiniętych krajach Unii Europejskiej, o wielkości porównywalnej z Polską. Jedynie w przypadku, gdy rozmiar zróżnicowań regionalnych byłby nadmierny, a tendencje polaryzacyjne mogłyby go jeszcze powiększyć, strategia optuje za polityką wyrównawczą (hipoteza rozwoju zrównoważonego) i transferu środków pomocowych do regionów najsłabszych. Zatem

²³ Na podst. [24].

sprzeciwia się trwałej marginalizacji regionów szczególnie obciążonych społecznymi skutkami restrukturyzacji gospodarki. Jako potencjalnych beneficjentów wsparcia wymienia z reguły słabiej zurbanizowane regiony wschodniej części kraju. Przesłankami takiej kombinacji paradygmatów jest założenie, iż obecna struktura regionalna kraju oraz rozmieszczenie potencjału ludzkiego jest racjonalna. Projekt nie akceptuje migracji jako czynnika równoważenia popytu i podaży na regionalnych rynkach pracy. Zatem autorzy nie popierają koncepcji neoklasycznej jako jednego z możliwych paradygmatów rozwoju regionalnego Polski. Wyrazem tego są postulaty tworzenia nowych miejsc pracy tam gdzie występują niezrównoważone: podaż i popyt (na niekorzyść tego pierwszego) na rynku pracy, a więc przede wszystkim na obszarach wiejskich.

Zarówno przy pierwszym jak i przy drugim modelu, w związku z coraz większym znaczeniem czynników środowiskowych, dokument zwraca uwagę na potrzebę zachowania wysokich standardów ekologicznych i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych. Dlatego element „środowiskowy” należy traktować jako integralną część budowania strategii rozwoju w oparciu o wybrany paradygmat.

Podstawowe założenia „Narodowej strategii...” przedstawiono na rysunku 1

Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego

Rys. 1 Wybrany paradygmat rozwoju regionalnego w Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego

Źródło: opracowanie własne

5. PODSUMOWANIE

W artykule starano się przedstawić jak ważna jest znajomość paradygmatów rozwoju regionalnego. Pozwala ona zidentyfikować zalety i wady każdego z nich, a co za tym idzie dokonać wyboru najlepszego w aktualnej sytuacji społeczno-ekonomicznej regionu. Wymogiem jest, by wybór ten współgrał z wizją rozwoju kraju. Świadoma decyzja co do wytypowanej opcji nie tylko ułatwi stosowanie odpowiedni narzędzi i metod rozwoju, ale uprości również sformułowanie strategii rozwoju regionalnego.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Szlachta J. „Problemy rozwoju regionalnego – kontekst europejski”, (w:) „Współczesne problemy rozwoju regionalnego”. Biuletyn KPZK, zeszyt 180, T. Marszał, M. Opałło (red.), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN S.A. 1998.
- [2] Kołodziejski J. „Strategiczna koncepcja przekształceń polskiej przestrzeni a wyzwania cywilizacyjne XXI w.”, (w:) „Współczesne problemy rozwoju regionalnego”. Biuletyn KPZK, zeszyt 180, T. Marszał, M. Opałło (red.), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN S.A. 1998.
- [3] Bagdziński S. L. „Lokalna polityka gospodarcza (w okresie transformacji systemowej)”, Toruń: Wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1994.
- [4] Z. Chojnacki i T. Czyż (red.) „Współczesne problemy geografii społeczno-ekonomicznej Polski”, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1992.
- [5] Drobek W. „Pojęcie regionalizmu a teoretyczne koncepcje regionu”, (w:) W. Lesiuk (red.) „Region jako przyszła struktura europejska”, Opole: Państwowy Instytut Naukowy, Instytut Śląski w Opolu 1992.
- [6] Bagdziński S. L., W. Kosiedowski, M. Marszałkowska „Ekonomiczne założenia rozwoju i restrukturyzacji regionu w warunkach transformacji systemowej”, (w:) „Polityka rozwoju regionalnego i lokalnego w okresie transformacji systemowej”, S. L. Bagdziński, W. Maik, A. Potoczek (red.), Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1995, s. 36.
- [7] Kulesza M. „Rozwój regionalny. Zagadnienia instytucjonalne”, Samorząd Terytorialny 2000, nr 10.
- [8] Klasik A. „Lokalny rozwój gospodarczy i metody jego budowania”, (w:) „Gospodarka lokalna w teorii i praktyce”, Wrocław: Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 734: 1996.
- [9] Winiarski B „Nowe struktury europejskiej przestrzeni”, (w:) L. Cybulski, J. Gogolewska (red.) „Postęp w integracji europejskiej a rozwój regionów”, Wrocław: Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, nr 742 1996.
- [10] Becattini G. „Dal settore industriale al distretto. Alcune considerazioni sull'unita d'indagine dell'economia industriale”, Rivista di economia e politica industriale 1979, nr 1.
- [11] Pietrzyk I. „Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich”, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN S.A. 2000.
- [12] Nowińska E. „Strategiczne planowanie rozwoju gmin na przykładzie gmin przygranicznych”, (w:) „Strategie rozwoju lokalnego na przykładzie gmin pogranicza polsko-niemieckiego” (praca zbiorowa); Poznań: Wyd. Akademii Ekonomicznej 2000.
- [13] Gilowska Z., G. Gorzelak, B. Jałowiecki, K. Sobczak „Kierunki polityki regionalnej Polski”, Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Studia Regionalne i Lokalne nr 24 (57) 1998.
- [14] Kołodziejski J., T. Parteka (red.) „Polski region bałtycki w europejskiej strategii ekorozwoju”, Europejskie Studia Bałtyckie, Gdańsk: Instytut Problemów Ekorozwoju Fundacji ECOBALTIC 1993.

- [15] Parysek J. J., M. Dutkowski „Koncepcja ekorozwoju i jej technologiczne oraz społeczno-polityczne uwarunkowania”, *Przegląd Geograficzny* 1994 nr 1-2.
- [16] Żylicz T. „Ekonomia wobec problemów środowiska przyrodniczego”, Warszawa: PWN 1990.
- [17] Kozłowski S. „Środowiskowe uwarunkowania rozwoju regionalnego kraju”, (w:) „Współczesne problemy rozwoju regionalnego”. *Biuletyn KPZK*, zeszyt 180, T. Marszał, M. Opałło (red.), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN S.A. 1998.
- [18] Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, *Dz. U.* nr 133, poz. 885.
- [19] Szlachta J., J. Kołodziejski, A. Pyszkowski „Kształtowanie rozwoju regionalnego i osadniczego w warunkach transformacji systemowej”, *Biuletyn KPZK*, zeszyt 173, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN Sp. z o.o. 1996.
- [20] Kołodziejski J. „Strategia równoważenia rozwoju podstawą koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju 'Polska 2000 Plus'”, (w:) „Polska przestrzeń a wyzwania XXI wieku”. *Biuletyn KPZK*, zeszyt 176, J. Kołodziejski (red.), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN Sp. z o.o. 1997, ss. 49-50.
- [21] Keynes J. M. „Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza. Wyd. 2”, Warszawa: PWN 1985.
- [22] Gorzelak G., B. Jałowicki „Problematyka społeczna w gospodarce przestrzennej”, (w:) „Współczesne problemy rozwoju regionalnego”. *Biuletyn KPZK*, zeszyt 180, T. Marszał, M. Opałło (red.), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN S.A. 1998.
- [23] Korenik S. „Zarządzanie rozwojem lokalnym”, (w:) „Funkcjonowanie samorządu terytorialnego. Doświadczenia i perspektywy. Tom I”, S. Dolata (red.), Opole: Wyd. Uniwersytetu Opolskiego 1998.
- [24] J. Szlachta (red.) „Narodowa strategia rozwoju regionalnego”, *Biuletyn KPZK*, zeszyt 191, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN S.A. 2000.